

363

แนวโน้มการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ภายในสองทศวรรษหน้า

นางวัฒนา มีชูเสง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-631-701-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11635380X

TRENDS OF EDUCATION FOR MONKS WITHIN
THE NEXT TWO DECADES

Mrs. Wattana Meechoosape

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Foundations of Education
Graduate School
Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-631-701-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โดย

ภาควิชา

อาจารย์ที่ปรึกษา

แนวโน้มนการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ภายในสองทศวรรษหน้า

นางวัฒนา มีชูเสผ

สารัตถศึกษา

อาจารย์ ดร.จุมพล พุฒภัทรชีวิน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ดุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ประภาศรี สีหอำไพ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.จุมพล พุฒภัทรชีวิน)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชันทา รักษ์พลเมือง)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

วัฒนา มีชูเทพ : แนวโน้มการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ภายในสองทศวรรษหน้า (TRENDS OF EDUCATION FOR MONKS WITHIN THE NEXT TWO DECADES) อ.ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน, 354 หน้า. ISBN 974-631-701-6

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม แนวคิด จุดมุ่งหมาย การจัดการและการบริหารการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ภายในสองทศวรรษหน้า โดยใช้เทคนิควิจัยอนาคต EDFR

ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มในการจัดการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ด้านแนวคิด จะยึดพุทธธรรมเป็นพื้นฐานโดยใช้หลักไตรสิกขา เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของพระสงฆ์ในฐานะเป็นศาสนทายาท และสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ด้วยการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

ด้านจุดมุ่งหมายทางการศึกษา จะมุ่งสนองความต้องการของพระศาสนา สังคมและบุคคล จะให้รัฐบาลรับรองสถานภาพของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งและจัดตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบการศึกษาสำหรับพระสงฆ์โดยเฉพาะ

ด้านการจัดการและการบริหารการศึกษาพบว่า หลักสูตรจะยังคงมีหลายลักษณะ ทั้งสำหรับผู้บวชระยะสั้นและระยะยาว การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจะเน้นภาษาบาลีและนำพระไตรปิฎกมาเรียนควบคู่อรรถกถา การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะมุ่งสนองพระศาสนาในการผลิตศาสนทายาทเช่น จัดหลักสูตรบาปศึกษาพุทธโฆส จัดหลักสูตรสนองความต้องการของผู้เรียน ในด้านผู้เรียนจะยังเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและจะมีผู้บวชระยะสั้นมากขึ้น ด้านผู้สอนจะมีความชำนาญทั้งทางโลกและทางธรรม จะใช้เทคนิคการเรียนการสอนหลากหลาย ส่วนการวัดและประเมินผลมีแนวโน้มไม่เปลี่ยนแปลง ฆราวาสจะเข้ามาช่วยบริหารจัดการศึกษาสงฆ์มากขึ้น จะมีการตั้งกองทุนพระพุทธรักษาเพื่อสนับสนุนการบริหารการศึกษามากขึ้น บุคลากรในการจัดการศึกษาจะได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการมากขึ้น

ภาควิชา ..... ศึกษาศาสตร์ศึกษา
สาขาวิชา ..... พื้นฐานการศึกษา
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิติต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C540129 : MAJOR FOUNDATIONS OF EDUCATION

KEY WORD: TRENDS / EDUCATION FOR MONKS / THE NEXT TWO DECADES

WATTANA MEECHOOSAPE : TRENDS OF EDUCATION FOR MONKS WITHIN THE NEXT TWO DECADES. THESIS ADVISOR : CHUMPOL POOLPATARACHEWIN, Ph.D. 354 pp. ISBN 974-631-701-6

The purposes of this research were to analyse the trends, ideas, and aims of educational organization for monks within the next two decades, by utilizing the Ethnographic Delphi Futures Research technique.

It was found that the trends of educational organization will base on ideas of Buddha's Dhamma using the Threefold Training to develop the quality of monks as the Buddha's followers, and to provide education for the underprivileged by enhancing Ecclesiastical-General Education.

The educational aims will be to serve the needs of the religion, societies and individuals. The two monks' universities should be accredited by the government. It was also suggested that there should be an organization responsible for monks' education.

In the aspects of educational organization and administration, it was found that the curriculum will be varied for both short and long term ordination. The Pali Ecclesiastical Education division will focus on Pali and integrate the Tipitaka with Atthakatha. The aims of the monks' universities are to serve the needs of the religion in producing religious scholars. Curriculums such as Pali Buddhakos and other various curriculums should be organized in order to serve the needs of the learners. The prospective students will be those underprivileged and the short term ordination. The instructors will be more knowledgeable in both Dhamma and worldly ways of life. The varieties of teaching techniques will be used. There will be no predicted change in the area of measurement and evaluation. The Buddhists will take more roles in administering and organizing monks' education. There will be more foundations of monks' education established to support educational administration. The involved personnel will earn more salary and fring benefits.

ภาควิชา..... ภารัตตศึกษา

สาขาวิชา..... พื้นฐานการศึกษา

ปีการศึกษา..... 2537

ลายมือชื่อนิตด.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จ ของอาจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน อาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัย ผู้ให้คำปรึกษาด้านแนวคิดและแนวทางในการวิจัยข้อเสนอแนะ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ในด้านการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากพระเถระ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านตั้งรายชื่อในภาคผนวก ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย ทั้งการสัมภาษณ์แบบสอบถามและตรวจแก้ไขแบบสอบถามรวมทั้งให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีคุณค่าต่อการวิจัยด้วยความเต็มใจยิ่งมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบนมัสการ ขอบพระคุณในความกรุณาของท่าน ขอกราบขอบพระคุณขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน รวมทั้งคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของกองศาสนศึกษา กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านเอกสารและข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัย ขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ประโยชน์ที่พึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาสืบไป และขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดจนกัลยาณมิตรที่ให้การสนับสนุนและกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา

วัฒนา มีชูเสนา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	11
คำจำกัดความในการวิจัย.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
ตอนที่ 1 การศึกษาสำหรับพระสงฆ์.....	14
สภาพปัจจุบัน.....	14
แนวคิดในการจัดการศึกษา.....	17
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม.....	20
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....	32
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา.....	47
การจัดการศาสนศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	59
สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.....	64
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.....	79
ตอนที่ 2 การวิจัยอนาคตและเทคนิควิจัยแบบ EDFR.....	99
ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	104

3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	112
	การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ.....	112
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	115
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	119
	การสรุปผลข้อมูล.....	121
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	122
	ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับพระสงฆ์.....	124
	ตอนที่ 2 จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของพระสงฆ์.....	128
	ตอนที่ 3 การจัดระบบการศึกษาสำหรับพระสงฆ์.....	135
	ตอนที่ 4 การบริหารงานการศึกษาสงฆ์.....	149
5	สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	154
	ตอนที่ 1 สรุปผลการวิจัย.....	155
	ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัย.....	157
	ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ.....	206
	ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาสำหรับพระสงฆ์.....	206
	ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	209
	รายการอ้างอิง.....	211
	ภาคผนวก.....	221
	ประวัติผู้เขียน.....	347

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การจำแนกผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1.....	113
2 การจำแนกผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2และ3....	114
3 ลำดับข้อความเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา.....	124
4 ลำดับแนวโน้มนิยมมุ่งหมายการศึกษาสำหรับพระสงฆ์.....	128
5 ลำดับของแนวทางดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย.....	131
6 ลำดับข้อความการจัดระบบการศึกษาสำหรับพระสงฆ์ด้านหลักสูตร.....	135
7 ลำดับข้อความแนวโน้มนิยมของผู้เรียน.....	139
8 ลำดับข้อความแนวโน้มนิยมของผู้สอน.....	141
9 ลำดับข้อความการจัดการเรียนการสอนสำหรับพระสงฆ์.....	144
10 ลำดับข้อความด้านการวัดและประเมินผล.....	147
11 ลำดับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ด้านอาคารสถานที่.....	149
12 ลำดับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ด้านบุคลากร.....	151
13 ลำดับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ด้านงบประมาณ.....	153
14 ผลการวิเคราะห์ของแต่ละข้อคำถามในแบบสอบถามรอบที่ 2.....	227
15 ผลการวิเคราะห์ของแต่ละข้อคำถามในแบบสอบถามรอบที่ 3.....	240
16 ผลการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ของผู้เชี่ยวชาญ.....	249
17 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2530....	269
18 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2531....	270
19 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2532....	271
20 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2533....	272
21 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2534....	273
22 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2535....	274
23 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2536....	275
24 ผลการสอบขาลีประโยคสนามหลวงรวมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค พ.ศ.2537....	276

25	จำนวนสำนักเรียน ครู และนักเรียนของโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี พ.ศ. 2534.....	277
26	จำนวนสำนักเรียน ครู และนักเรียนของโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี พ.ศ. 2535.....	278
27	ข้อมูลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ.....	281
28	สถิติผลิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง).....	282

แผนภูมิ

	แผนภูมิการศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน.....	265
	โครงสร้างการบริหารสภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.....	266
	แผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.....	267
	แผนภูมิการแบ่งส่วนงานของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.....	268